

بامداد اسلام

* مؤلف: عبدالحسین زرین کوب

* ناشر: امیر کبیر

* سال نشر: ۱۳۶۹

* نوبت چاپ: ششم

* محل نشر: تهران

کتاب *بامداد اسلام* به خامه مورخ، ادیب و نویسنده برجسته معاصر، مرحوم دکتر عبدالحسین زرین کوب، کتابی است مفید و مختصر در تاریخ صدر اسلام از زندگانی پیامبر اکرم (ص) تا پایان دوره امویان. این اثر را استاد برای آشنایی جوانان و دانشجویان با تاریخ زندگی پیامبر اکرم (ص)، خلفای نخستین و حکومت امویان و با تأکید بر الگوگیری از آموزه‌های پیامبر اکرم (ص) نگاشته و همچون دیگر آثار مؤلف از نثری استوار، جذاب و روان برخوردار است و از کاربرد واژگان نامأنوس و دیرباز پرهیز شده است. برخی از واژگان و اصطلاحات تخصصی در پاورقی توضیح داده شده است و به ندرت به جای اصطلاحات عربی، معادل‌های فارسی آن به کار رفته است (ر.ک ص ص ۱۰، ۱۲، ۴۹، ۶۷). استاد مرحوم کتاب را جهت تدریس در دانشگاه تألیف نکرده است. از این رو نواقصی که از این حیث بر کتاب گرفته می‌شود مانند: نداشتن نمودارها، نقشه‌ها، عکس‌ها و غیره چندان موجه به نظر نمی‌رسد. در هر صورت کتاب به عنوان یک کتاب کمک درسی بسیار سودمند است.

ترتیب مطالب براساس نظم تاریخی است و از انسجام و تسلسل منطقی برخوردار است. با این همه، به نظر می‌رسد دو فصل «یاران پیامبر» و «خاندان پیغمبر» در جایگاه خود قرار ندارد و نظم تاریخی فصل‌ها را به هم ریخته است.

مؤلف محترم از منابع دست اول و نیز منابع معاصر به کفایت بهره برده است ولی قصد ارجاع به مآخذ در سطر به سطر مطالب خود را نداشته است. از این رو، در پایان کتاب مآخذ و منابع عمده تألیف را یاد کرده است. در گزارش‌های تاریخی بنابراین بوده است که از اقوال مشهور تاریخی بهره ببرد و کمتر به آراء متعارض و اختلافی بپردازد. البته در جایی که اختلاف نظر وجود داشته است، ارجاع به منابع فراموش نشده است. گرچه در موارد اندکی جای گزارشی از منابع روایی شیعی خالی است (ص ۵۹).

نویسنده ارجمند کتاب به شیوه معمول تاریخ‌نگاری معاصر ایران و با سبک و سلیقه خاص خود دست به تألیف این کتاب زده است و از دیدگاه‌ها و آراء ویژه خود که در کتاب «دو قرن سکوت» ابراز داشته فاصله گرفته است.

نویسنده پیوسته کوشش دارد که با نگاه تاریخی و ارزیابی اسناد و مدارک موجود بی‌آنکه بر دیدگاه و مذهبی ویژه تعصب ورزد، مطالب را عرضه بدارد. با این همه، شایسته بود در مواردی که نگاه کلامی و روایی شیعی با گزارش‌های تاریخی از سوی مؤلفان اهل سنت‌سازگاری ندارد، اشاره‌ای به دیدگاه‌های انتقادی داشته باشد؛ مانند: ستایش‌های مبالغه‌آمیز از صحابه پیامبر (ص ۵۹)؛ آخرین لحظه‌های زندگی پیامبر (ص ۵۳)؛ محبوب‌ترین همسر پیامبر (ص ۵۰)؛ ماجرای نمازگزاردن ابوبکر (ص ۵۰) و نیز موضوع تعصبات قومی که مانع از اعلان صریح پیامبر (ص) درباره جانشینی حضرت علی (ع) شد (ص ۷۰)؛ (برای نمونه‌های دیگر رجوع کنید به ص ۶۷ و ۱۱۰).

به هر روی کتاب *بامداد اسلام* به عنوان یک کتاب کمک درسی از مزایای فراوانی برخوردار است که استفاده از آن برای دانشجویان و جوانان سودمند است.